

Introduktion till utvärdering

Margareta Lindén-Boström

STATENS
FOLKHÄLSOINSTITUT

www.fhi.se
Rapport nr 2002:42

”På frågan hur man ska göra en utvärdering finns inget enkelt svar men de följande sidorna är tänkta att utgöra en grund för hur utvärderingar kan gå till. Förhoppningsvis kommer läsaren att få sådan kunskap att hon eller han kan avgöra om det är möjligt att själv göra utvärderingen eller om det kanske är bättre att anlita experter utifrån.”

Innehåll

INNEHÅLL	3
INLEDNING	4
OLIKA TYPER AV UTVÄRDERINGAR.....	5
<i>Processutvärdering</i>	6
<i>Resultatutvärdering</i>	6
OLIKA STEG I UTVÄRDERINGEN	9
<i>Kartlägga</i>	9
<i>Planera för utvärdering</i>	9
<i>Genomföra utvärdering</i>	10
<i>Analysera</i>	10
ETT ARBETSREDSKAP.....	12
SPRIDNING AV ERFARENHETER	13
ATT SKRIVA RAPPORT	13
<i>Disposition av rapportens innehåll</i>	14
<i>Några skrivtips</i>	14
LÄSTIPS.....	15

Inledning

Det är viktigt att verksamheter och projekt dokumenteras och utvärderas. Detta är något som ofta poängteras. Men varför är det viktigt? Och hur ska man göra? Svaret på frågan varför det är viktigt är enkelt. Utan en utvärdering eller uppföljning av det som är gjort är det omöjligt att säga något om eventuella effekter eller ens veta något om vad som genomförts. Det är också viktigt för att kunna sprida gjorda erfarenheter till andra. Vem som ställer kravet på att en utvärdering ska göras kan dels vara den som beviljat medel till projektet eller verksamheten. Dels kan den ingå som en del i det reguljära arbetet, som en form av kvalitetsgranskning av det egna arbetet. I det senare fallet är det lämpligare att tala om uppföljning snarare än utvärdering. Vi återkommer till skillnaden mellan utvärdering och uppföljning lite längre fram i texten.

På frågan hur man ska göra en utvärdering finns inget enkelt svar men de följande sidorna är tänkta att utgöra en grund för hur utvärderingar kan gå till. Förhoppningsvis kommer läsaren att få sådan kunskap att hon eller han kan avgöra om det är möjligt att själv göra utvärderingen eller om det kanske är bättre att anlita experter utifrån.

I skriften ”Hjälprea för kartläggning av alkoholsituationen i kommunen”, som också utges av Statens Folkhälsoinstitut, beskrivs flera steg som föregår en utvärdering, till exempel vilka data som kan användas för att beskriva alkoholsituationen (Statens Folkhälsoinstitutet 2002). Det är viktigt att hålla i minnet att en utvärdering och resultatet av den inte är det slutgiltiga målet utan den ska ses som en del i en löpande kunskaps- eller utvecklingsprocess. Resultaten ska alltså få genomslagskraft i de tidigare delarna av processen, det vill säga i kartläggning, problemanalys och fortsatt genomförande.

I den följande texten används begreppen projekt och verksamhet synonymt. I ett projekt eller en verksamhet kan sedan olika insatser göras för att nå de mål som ställts upp och det är denna målfyllelse som ska analyseras och värderas i utvärderingen.

Olika typer av utvärderingar

I dagligt tal används begreppen utvärdering, evaluering och uppföljning för att beskriva ungefär samma sak. Men det finns skillnader mellan å ena sidan utvärdering, evaluering och uppföljning å den andra. Begreppen *utvärdering* och *evaluering* kan användas synonymt. Vad betyder då begreppet utvärdering? En utvärdering innebär någon form av granskning och analys av hur ett projekt eller en verksamhet har lyckats nå uppsatta mål. Granskningen bygger på information som har samlats in på ett systematiskt sätt grundat på klargjorda syften, frågeställningar och med relevant metodik. Utvärderingen svarar på frågor som; har insatsen haft någon effekt, vad är det som har fungerat respektive inte fungerat, vad kan göras bättre och så vidare.

Uppföljning är ett något mindre förpliktigande begrepp och innebär i korthet att beskriva vad som gjorts, till exempel i form av en åtgärd eller en verksamhet. Den bygger på regelmässig och kontinuerlig insamling av information som gör det möjligt att se hur verksamheten utvecklas. En uppföljning innehåller inte samma krav på analys och kvalitetsbedömning som en utvärdering.

Uppföljningar görs ofta av personer som är involverade i den verksamhet som det gäller. Utvärderingar däremot utförs många gånger av utomstående personer och experter. Att anlita utomstående personer framhålls ofta som en styrka eftersom det anses öka chanserna till en mer objektiv, och kanske också en mer kritisk, syn på det som ska utvärderas. Avgörande är dock den metodologiska kunskapen hos den som gör utvärderingen och med vilken metodik utvärderingen görs. Används metoder som inte är sårbara för personliga åsikter ökar förutsättningarna för att egen personal ska kunna genomföra utvärderingen. Om det är motiverat eller inte att engagera utomstående måste ställas i relation till dels vilka medel som står till förfogande för själva projektet, dels vilka möjligheter det finns att inom den egna arbetsplatsen eller organisationen göra en utvärdering. Är projektet av en tämligen liten omfattning är det knappast motiverat att anlita dyra experter, förutsatt att det inte är av ett sådant allmänt intresse att en grundlig utvärdering borde göras. Flertalet projekt är trots allt inte av den karaktären. Vid stora, omfattande projekt kan det vara motiverat att engagera experter utifrån. Var gränsen går mellan stora och små projekt kan dock diskuteras. Här skiljer det sig exempelvis mycket mellan kommuner av olika storlek som har helt skilda synsätt på vad som är stora och små satsningar. En verksamhet i hundratusenkronorsklassen kan i en storstad tyckas liten medan motsvarande i en kommun av medianstorlek, det vill säga cirka 16000 invånare, är en stor satsning.

Ett alternativ om man önskar ha en utomstående utvärdering och inte har medel till en sådan är att ta kontakt med någon universitets- eller högskoleinstitution som eventuellt kan låta göra utvärderingen som en studentuppsats. Det är dock viktigt att vara ute i god tid i dessa kontakter eftersom högskolorna behöver tid för planering. Framför allt är det samhälls-, beteende- och folkhälsovetenskapliga utbildningar som ämnesmässigt ligger närmast till hands för att göra utvärderingar på alkohol- och drogområdet.

Egenutvärdering är ett begrepp som används i utvärderingssammanhang. Som ordet antyder innebär det att man granskar och analyserar sin egen verksamhet. En sådan utvärdering kan således ses som en form av kvalitetsgranskning av det arbete som utförs. Här kommer vi inte att gå in närmare på denna typ av utvärdering utan istället beskriva de varianter som är aktuella vid mer tillfälliga insatser som vid olika projekt.

Andra begrepp som hör ihop med utvärderingar är *process-* respektive *resultatutvärdering*. I det sistnämnda fallet är det lika vanligt att tala om *effektutvärdering*.

Processutvärdering

Kortfattat innebär en processutvärdering att systematiskt följa och dokumentera en verksamhets genomförande. I en processutvärdering studeras förutsättningarna för att de uppställda målen nås. Värdet av en sådan utvärdering ligger i att den kan tala om varför ett projekt har lyckats eller misslyckats, det vill säga analysera hur och varför målen har nåtts eller inte.

Resultatutvärdering

Resultatutvärdering betyder att analysera om, och eventuellt också i vilken grad, verksamhetens mål har uppnåtts. Här gäller det således att studera effekter av det som gjorts. Också i en resultatutvärdering ingår en beskrivning av projektets olika delmoment och den beskrivningen ska bygga på en systematisk dokumentation av vad som företagits. Det är dock inte säkert att den beskrivningen mynnar ut i en regelrätt utvärdering av processen som lett fram till resultatet. Att bara beskriva olika delmoment uppfyller således inte kravet på att vara en processutvärdering. För detta krävs en analys av vad som givit det nådda resultatet.

Resursmässigt kräver en effektutvärdering i allmänhet mer än en utvärdering av processen. Detta hänger samman med att för att kunna säga något om effekter behöver man göra så kallade före- och eftermätningar.

Före- och eftermätning

I en resultatutvärdering vill man kunna säga något om den åtgärd eller insats som man har genomfört har haft någon effekt och gärna också hur stor effekten har varit. Ofta handlar det om att man önskar studera förändringar i kunskaper, attityder eller beteenden. Helst ska då dessa ha förbättrats i något avseende, till exempel ska kunskapen om testosterons inverkan på människokroppen ha ökat efter en utbildningsinsats eller debutåldern för alkoholkonsumtion ha höjts efter ett genomfört ANT-program. Om vi inte känner till utgångsläget i målgruppen är det nödvändigt att, innan insatsen genomförs, mäta eller uppskatta det förhållande som är tänkt att förändras. För att ha möjlighet att säga något om sådana effekter ges exempel på olika alternativ.

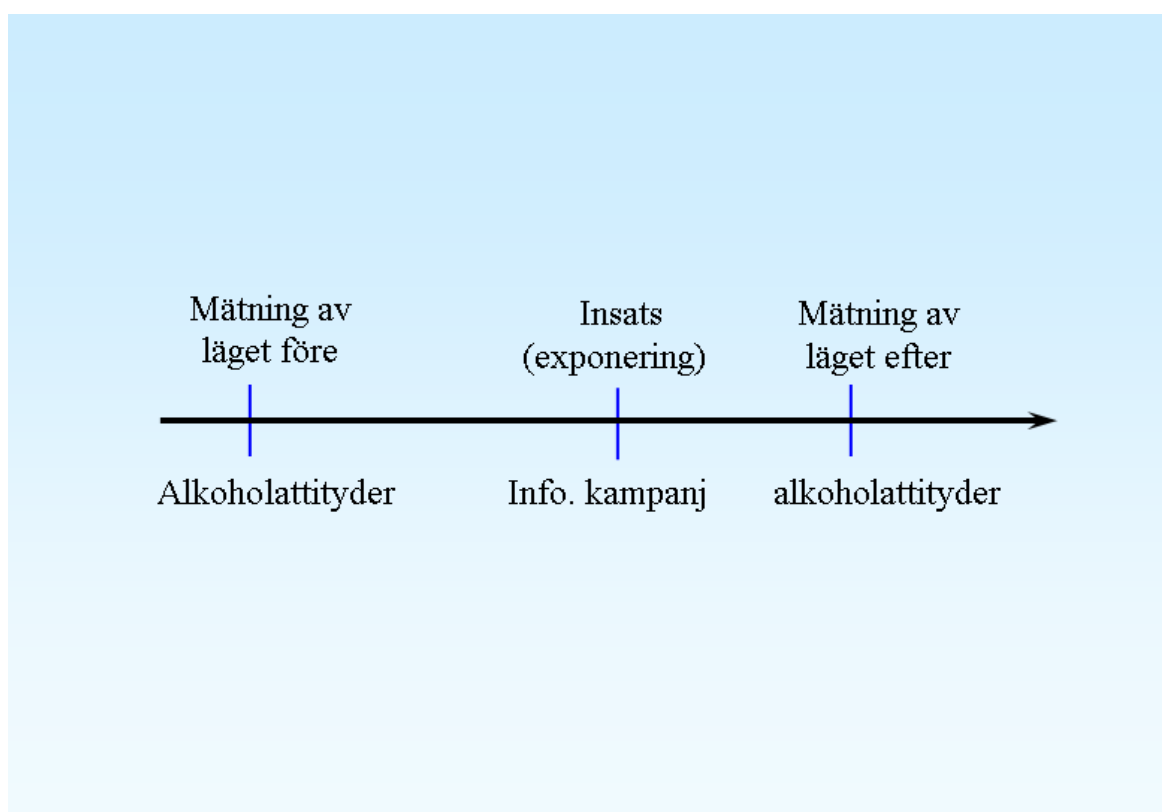
- En möjlighet är att i målgruppen göra en mätning före och en efter den gjorda insatsen. Med andra ord brukar man tala om mätning före och efter *exponering*.
- För att stärka möjligheterna att dra slutsatser om eventuella effekter kan man använda en så kallad kontrollgrupp¹. En sådan grupp ska likna målgruppen i viktiga avseenden, till exempel vara i samma ålderskategori, men den utsätts inte för den insats som görs i målgruppen. Kontrollgruppen exponeras inte för åtgärden.
- Om det inte går att mäta förhållandet innan åtgärden sätts in finns en annan möjlighet att kunna säga något om eventuella effekter. Också i detta fall används en kontrollgrupp som inte utsätts

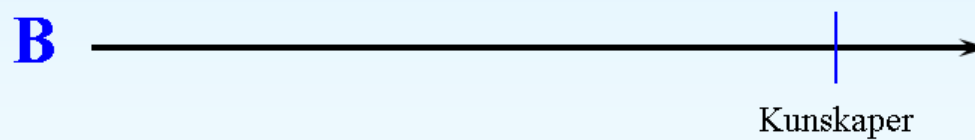
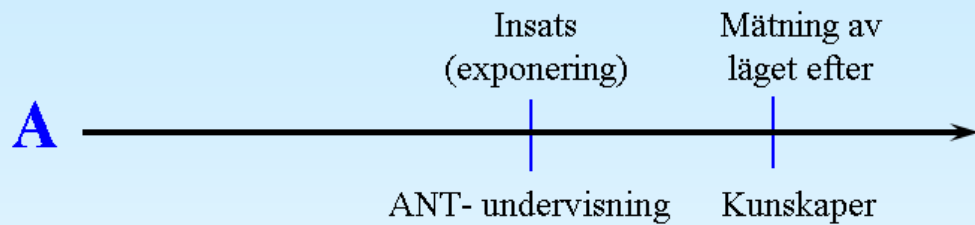
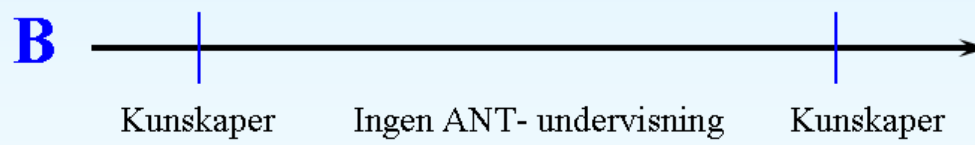
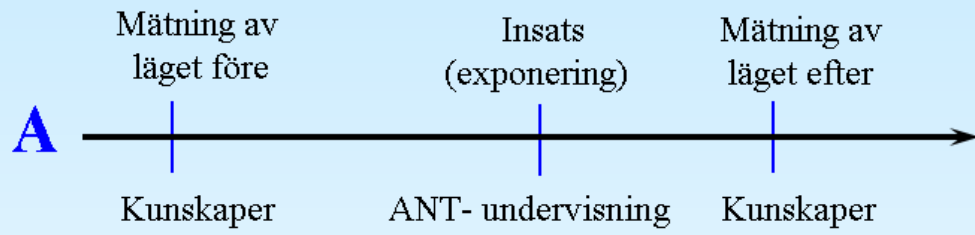
¹ Det effektivaste sättet att säkerställa att undersökningsgrupp och kontrollgrupp är likvärdiga är att slumpmässigt fördela (randomisera) försökspersonerna till undersöknings- respektive kontrollgrupp. Då försäkras man sig om att alla faktorer – även de som är svåra att mäta, eller som man kanske inte vet så mycket om – blir jämnt fördelade i grupperna.

för insatsen, där man antar att grupperna är lika innan insatsen görs. Efter åtgärden jämförs utfallet i de båda grupperna. Här är det således endast fråga om efter- mätning.

I nedanstående figur beskrivs de nämnda varianterna av före- och eftermätning. Effekten är i de båda första fallen skillnaden mellan läget efter och läget före insatsen. I det sistnämnda fallet är det endast skillnaden mellan målgrupp och kontrollgrupp som kan studeras.

Figur 1. Några varianter på före- och eftermätning.

Olika steg i utvärderingen

I den tidigare nämnda handboken, ”Hjälpredda för kartläggning av alkoholsituationen i kommunen”, beskrivs utförligt bakgrunden till utvärderingsprocessen, nämligen kartläggningen av det fenomen som ligger till grund för de insatser som planeras och genomförs och som kommer att bli utvärderingens studieobjekt (Statens Folkhälsoinstitut 2002).

Kartlägga

Steg ett innebär att beskriva hur stort fenomenet eller problemet är, vilka som omfattas av det och vad som kännetecknar dem. Eftersom vi här utgår ifrån alkohol- och drogforebyggande arbete är det naturligt att ange att den planerade insatsen ska ändra något drogrelaterat beteende, till exempel höja debutåldern för alkoholkonsumtion eller minska antalet rattonyktra i trafiken.

Det är inte ovanligt att de personer som kartlägger problemet och planerar för en insats drar igång arbetet utan att ha en tanke på utvärdering. Eventuellt kommer man på i slutet av projekttiden att ”oj då vi måste utvärdera det hela också”. Att i efterhand försöka utvärdera en verksamhet på ett helt rättvisande sätt är mycket svårt för att inte säga omöjligt. Endast vissa delar kommer att kunna belysas. Därför kan det inte nog betonas hur viktigt det är att redan i det inledande skedet av projektet planera för utvärdering.

Planera för utvärdering

Vad innebär det att planera för utvärdering? Egentligen är steget inte långt mellan att göra en ordentligt verksamhetsplan och en utvärderingsplan. Genom en noggrann planering ökar förutsättningarna både för att insatsen ska lyckas och möjligheterna att utvärdera den. I den plan för verksamheten som skrivs ska bakgrunden till projektet klart framgå. Här ligger den kartläggning av situationen som gjorts i det första steget till grund för beskrivningen av läget. Det är också viktigt att i projektplanen utförligt beskriva vad det är som ska göras, av vem, under vilken tidsperiod och liknande. Målen med insatsen måste anges. Det är dessa mål som sedan ligger till grund för utvärderingen och det är mycket viktigt att de är klart formulerade och analyserbara. Oklart och vagt formulerade mål försvårar inte bara utvärderingen utan gör hela verksamhetsidén svårbegriplig.

Det är viktigt att skilja på mål och medel. Medlet är den åtgärd som ska genomföras för att nå målet. Följande får tjäna som exempel. Föräldrar till barn i årskurs sex i skolan erbjuds ett antal undervisningstimmar om alkohol (åtgärd) för att skjuta upp barnens alkoholdebut (målet). Det är inte alltid möjligt att utvärdera det slutgiltiga målet utan man får nöja sig med att utvärdera medlet som man har arbetat med. I det nämnda exemplet skulle det kunna vara att mäta hur många föräldrar som gått utbildningen, vad de anser om den, om den ökat deras kunskaper och liknande. Ifall som dessa utgår man från att den valda åtgärden är relevant i förhållande till det övergripande målet.

I verksamhetsplanen bör det framgå hur dokumentationen av projektet ska gå till, vilken litteratur och vilka data som ska användas. Här ska också framgå om och hur projektet i sådana fall ska

införas, implementeras i den ordinarie verksamheten. Något annat som bör finnas med är en kommunikationsplan över hur erfarenheter från projektet ska spridas till andra intresserade. Detta gäller projektets genomförande. Men också den tilltänkta utvärderingen bör skrivas ner i projektplanen. Är tanken att det ska genomföras någon form av resultatutvärdering är det viktigt att redan inledningsvis fundera över vilka uppgifter som kan komma att behövas. Detta för att det ska vara möjligt att dra några slutsatser om eventuella förändringar på grund av den insats som gjorts.

Genomföra utvärdering

Utvärderingens genomförandefas innebär att samla in och sammanställa allt det material som är nödvändigt för att kunna bedöma om målet med verksamheten eller insatsen har uppnåtts. Med andra ord handlar det om att med relevanta metoder samla in data som belyser frågeställningen. Med relevanta metoder menas att de metoder som används ska vara anpassade till den frågeställning som finns. Är frågeställningen exempelvis att studera attitydförändringar rörande narkotika bland gymnasieelever i en kommun kan en tänkbar metod vara återkommande enkätundersökningar bland gymnasieelever. Skulle frågan istället gälla att undersöka hur olika grupper tänker kring narkotika kan en lämpligare metod vara fokusgruppsintervjuer.

Frågan om vem som ska göra utvärderingen har redan berörts. Huvudsaken är att den som ska genomföra utvärderingen har den metodologiska kompetens som behövs. Dels givetvis för att utvärderingen ska göras på ett korrekt sätt ur metodsynpunkt men också ur etiska aspekter. Det krävs en god metodologisk kunskap för att göra empiriska undersökningar. Inte minst gäller detta drogområdet där frågorna är att betrakta som känsliga för de som besvarar dem. Den här typen av frågeställningar tas upp i en artikel i *Alkohol & Narkotika* (Svensson, Upmark, van den Tempel 2002).

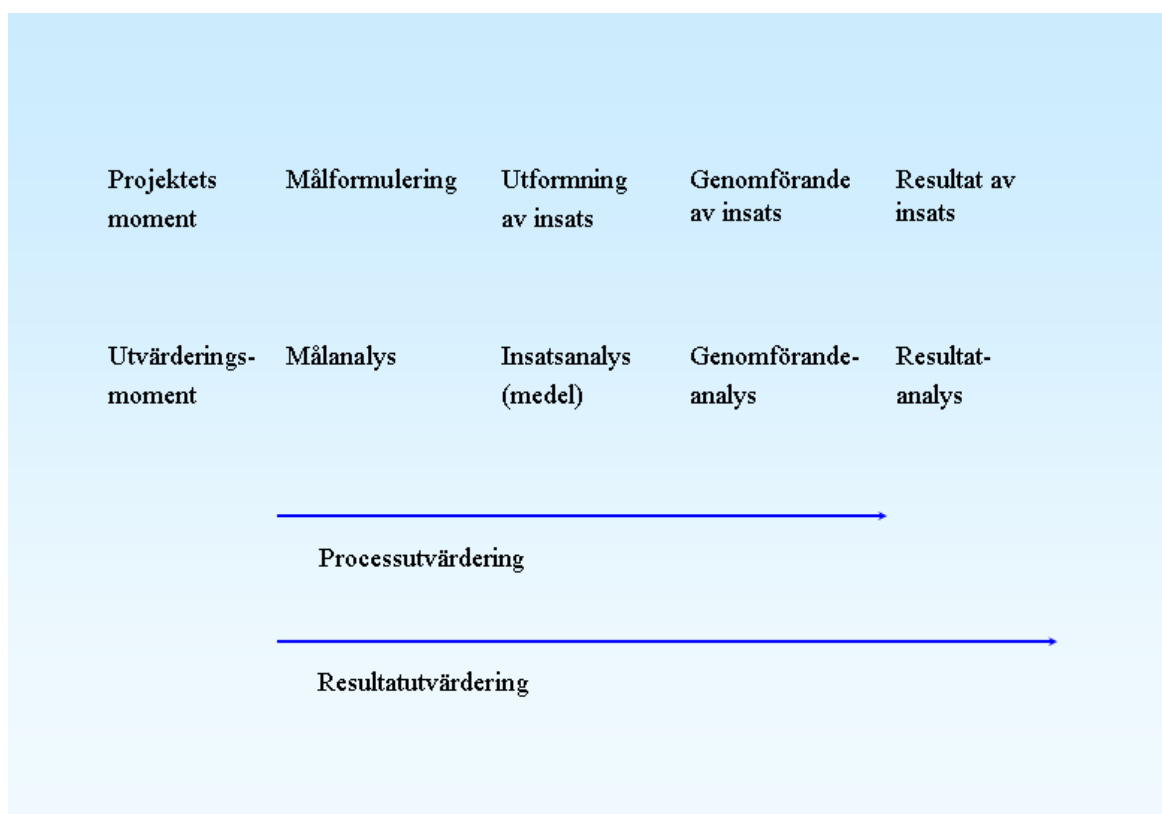
Att här gå in på vilka metoder som står till buds för att genomföra undersökningar är inte möjligt. Här måste den intresserade läsaren gå vidare till metodböcker inom framför allt samhälls- och beteendevetenskap.

Analysera

Vare sig man gjort en process- eller resultatutvärdering, eller möjligtvis både och, ska det material som sammanställts analyseras. Det är den punkt som skiljer utvärderingen från uppföljningen. Har målet med verksamheten eller den genomförda insatsen uppnåtts, finns det vissa delmål som lyckats medan det gått mindre bra för andra, och vad kan olika utfall bero på? Vilka slutsatser är möjliga att dra utifrån materialet? Det är sådana frågor som ska besvaras i analysfasen. Vad som framkommer i analysen ska sedan ligga till grund för förslag till förändringar och förbättringar av kommande projekt eller verksamheter.

I utvärderingssammanhang är analysen ett grundläggande moment som sker under samtliga steg som genomförs (se figur 2). Det innebär att såväl mål, medel som genomförande av verksamheten analyseras. Detta gäller både i en process- och resultatutvärdering. I den sistnämnda ingår även att analysera resultatet eller effekten av insatsen. Som framgår av figuren går projektets eller verksamhetens olika delmoment hand i hand med utvärderingens.

Figur 2. Projektets och utvärderingens olika moment.

Ett arbetsredskap

Vi har tidigare talat om hur viktigt det är att skilja mellan mål respektive medel för att uppnå målet, och att definiera målgruppen för insatsen. Därtill kommer den eller de metoder som ska användas för att utvärdera insatsen. Det är lätt att i det här läget blanda ihop de olika momenten. För att bättre kunna hålla isär olika delmoment utvecklade Ola Arvidsson vid Statens folkhälsoinstitut för några år sedan en matris som är mycket användbar vid planering och utvärdering av projekt (Folkhälsoinstitutet, 1996). Detta arbetsredskap beskrivs här i en något modifierad form. För att åskådliggöra det hela kan vi utgå från följande konstruerade exempel.

	<i>Mål</i>	<i>Målgrupp</i>	<i>Medel</i>	<i>Utvärderingsmetod</i>
<i>Övergripande mål</i>	Sänka alkoholkonsumtionen bland ungdomar i kommun X	Ungdomar 11–17 år i kommun X	Höja debutåldern för alkoholkonsumtion	Frågeundersökningar om alkoholkonsumtion
<i>Huvudmål 1</i>	Höja debutåldern för alkoholkonsumtion	Ungdomar 11–17 år i kommun X	Minska kompislångning Minska folkölsförsäljningen i målgruppen Ändra föräldrars bjudvanor	Undersökningar av förändringar i debutålder
<i>Delmål 1</i>	Minska kompislångning	Äldre syskon, kamrater till den primära målgruppen	Informationskampanj	Frågeundersökningar om kompislångning före och efter kampanjen
<i>Delmål 2</i>	Minska folkölsförsäljning till ungdomar	Handlare med rätt att sälja folköl	Information till handlare som säljer folköl	Köpkontroller genomförda av ungdomar ²
<i>Delmål 3</i>	Förändra föräldrars bjudvanor av alkohol till sina barn	Föräldrar	Föräldrautbildning	Mätning av föräldrars attityder, kunskaper och bjudvanor före och efter utbildning

Det övergripande målet är att sänka alkoholkonsumtionen bland ungdomar i kommun X och den primära målgruppen är ungdomar i åldern 11–17 år. För att nå det övergripande målet har man satt upp som huvudmål att höja debutåldern för ungdomars alkoholkonsumtion. Detta mål avser man i sin tur att uppnå genom att dels minska långning av alkohol från syskon och kamrater, dels genom att påverka handlare av folköl att förbättra ålderskontrollen och dels genom att påverka föräldrar att inte bjuda eller på annat sätt förse sina minderåriga barn med alkohol.

² Det är att rekommendera att låta ungdomar över 18 år göra sådana köpkontroller för att inte med projektmedel uppmana till otillåtna handlingar.

De metoder som används för att utvärdera respektive mål skiljer sig åt. Men eftersom avsikten är att studera förändringar, det vill säga resultat av olika åtgärder, gäller att före- eftermätningar är nödvändiga att göra. Därutöver är det givetvis viktigt att noggrant beskriva och analysera genomförandet av de olika steg som vidtagits.

Spridning av erfarenheter

Redan i verksamhetsplanen bör det framgå hur de erfarenheter som kommer att göras inom projektet ska spridas till andra som kan vara intresserade, det vill säga det ska finnas en kommunikationsplan. En utvärdering är, som vi redan talat om, inte en slutprodukt utan den ska ligga till grund för förändringar, förbättringar, den ska helt enkelt utgöra ett beslutsunderlag för framtiden. Därför är det oftast av stort intresse från andra som arbetar inom samma eller närliggande områden att ta del av gjorda erfarenheter. Med tanke på de stora resurser som läggs på olika projekt, ofta med skattefinansierade medel, finns det även en moralisk dimension att öppet redovisa utfallet av dessa satsningar.

I kommunikationsplanen ska framgå:

- vilka som ska informeras
- tidsplan för olika informationsinsatser
- om informationen ska vara olika till olika grupper
- vilka kommunikationssätt som ska användas, ska informationen vara skriftlig, muntlig eller både och.

Att skriva rapport

Det är som vi redan konstaterat viktigt att sprida de erfarenheter som gjorts inom ett projekt, vare sig det gäller positiva eller negativa sådana. Ett vanligt sätt att förmedla sina erfarenheter är att skriva någon form av rapport. Anslagsbeviljare kräver ofta en skriftlig rapport efter projektidens slut. Det finns en stor variation i kunskapen av att skriva rapporter. En del är mycket erfarna och för dem kommer det som sägs i det här avsnittet att vara rena självklarheter. För andra med mindre skrivvana kan de angivna tipsen förhoppningsvis vara till nytta och göra skrivarbetet enklare. Tipsen har för övrigt relevans även när det gäller muntlig framställning.

Innan man börjar skriva sin rapport måste man göra klart för sig vem det är som man skriver för, med andra ord vilken målgruppen är. Detta är nödvändigt, dels för att välja ett språkbruk som är begripligt och dels för att innehållet ska vara anpassat till frågeställningar som är av intresse för målgruppen.

Många upplever svårigheter när det kommer till att sätta sig ner och skriva. Ofta bottnar detta i formuleringssvårigheter. För att underlätta rapportskrivandet är det därför bra att skriva under projek-

tets och utvärderingens gång. Dels innebär det en dokumentation, men framför allt tvingas man att formulera sig. Formuleringssvårigheter hör nära samman med oklara tankegångar. Det är svårt att uttrycka sig, vare sig det gäller i tal eller skrift, när det inte står klart vad det är man vill säga.

Disposition av rapportens innehåll

En rapport ska innehålla all den information som läsaren behöver för att kunna avgöra om hon/han vill acceptera eller förkasta författarens slutsats. För att rapporten ska vara begriplig måste innehållet i den presenteras på ett logiskt sätt. Ofta innebär detta att man gör avsteg från hur själva projektet har utvecklats. Projektarbete har nämligen en tendens att inte följa den rätta linje som man planerade från början. Utgångspunkten är dock att följa ordningsföljden i verksamhetsplanen.

I princip innebär det att följande steg bör beskrivas:

- Problembeskrivning: bakgrund till varför verksamheten eller projektet genomförs.
- Syfte/mål: vad vill man uppnå med verksamheten, vilka delmål finns?
- Utgångspunkter (teoretisk/begreppslig ram): annan litteratur på området, definition av viktiga begrepp, vad menar man till exempel med missbruk.
- Metoder: urval av undersökningsgrupp, bortfall, datainsamlingsmetod(-er), datakvalitet.
- Resultat: beskrivning av vad det insamlade materialet visar.
- Slutsatser: vad kan sägas utifrån erhållna resultat?
- Diskussion: slutsatserna relateras till tidigare kunskaper, förslag till förändringar, förbättringar i framtida verksamheter.
- Sammanfattning: kortfattad beskrivning av rapportens viktigaste innehåll.
- Referenser: all litteratur som det hänvisas till i texten ska anges i en litteratur- eller referenslista.
- Bilagor: används för extra information som inte är direkt nödvändig för att förstå rapportens innehåll, exempelvis tabeller och frågeformulär.

Förutom ovanstående rubriker ska själva rapportmanuset även innehålla ett titelblad och en innehållsförteckning med sidhänvisningar om rapporten överstiger tio sidor.

Några skrivtips

- Korta meningar: långa meningar med flera bisatser gör en text svårläst. Det är bättre att sätta punkt ofta.
- Inga främmande ord: i vissa fall kan det vara nödvändigt att använda främmande ord, till exempel om det inte finns en vedertagen översättning. Grundprincipen bör dock vara att undvika främmande ord som merparten inte kan förväntas förstå.
- Konsekvent användning av facktermer, symboler och förkortningar: skriv till exempel antingen procent eller % i texten.
- Ej värdeladdade ord och uttryck: i en rapport ska man sträva efter att ge en så saklig bild av innehållet som möjligt och därför undvika värdeladdade ord och uttryck.
- Fotnoter: används för att förklara eller göra tillägg till texten. För läsaren kan många fotnoter bli belastande eftersom det innebär ett hoppande i texten.

Lästips

Berg L., Bjärås G. (1996) Utvärdering av hälsofrämjande och förebyggande arbete – en metodbok. Studentlitteratur, Lund.

Brottsförebyggande rådet (2000) Utvärdering & dokumentation. Lokalt brottsförebyggande arbete idéskrift 4 från Brottsförebyggande rådet. BRÅ-rapport 2000:5, Stockholm.

Folkhälsoinstitutet (2002) Hjälpreda för kartläggning av alkoholsituationen i kommunen. Stockholm.

Franke-Wiberg S. (1992) Utvärderingens mångfald. Några ledtrådar för vilsna utbildare. Projektrapport 1992:4. Universitets- och Högskoleämbetet.

Kroger C., Winter H., Shaw R. (1997) Riktlinjer för utvärdering och drogförebyggande insatser.Handledning för dem som planerar och utvärderar program. Institut für Therapieforschung, München.

Lundmark L-E. (1994) Utvärdering av kvalitet. Om motiv och vägar för praktikers kvalitetsarbete och om kvalitetsstudier av hemtjänst/hemsjukvård. Socialstyrelsen, Stockholm.

Svensson J., Upmark M., van den Tempel J. (2002) Risker med drogvaneenkäter i skolan. Alkohol & Narkotika, nr 2.

Øvretveit J. (2001) Metoder för utvärdering av hälso- och sjukvård och organisationsförändringar. Studentlitteratur, Lund.